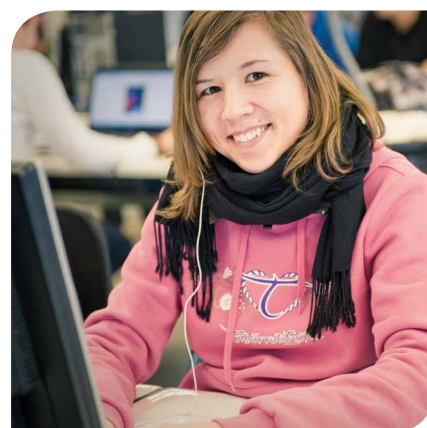

Participatie van leerlingen in het GO!

Visietekst van het GO!

Samenvatting

Samen school maken mag geen holle slogan zijn. Het GO! wil dat er in elke school een waarachtig en participatief klas- en schoolklimaat heerst waar alle leerlingen inspraak kunnen hebben. Bij het tot stand komen van dit participatief klimaat wordt het hele schoolteam betrokken.

De participatie van leerlingen wordt binnen het GO! begrepen als een democratisch proces; leerlingen worden actief betrokken bij de besluitvorming in en over het onderwijs.

De leerlingenraad en de schoolraad - dat zijn de formele participatieorganen in de school waarbinnen leerlingen opgenomen zijn - kunnen niet goed functioneren zonder een participatief schoolklimaat.

Participatie vindt plaats in wederzijds respect en vertrouwen en op basis van gelijkwaardigheid. Bij de samenstelling van formele participatieorganen willen GO! scholen een spiegel zijn van de maatschappij en zorgen zij er expliciet voor dat kansengroepen vertegenwoordigd zijn.

1| Situering

'Samen school maken' en 'werken aan actief burgerschap' zijn belangrijke pijlers van het pedagogisch project van het GO! (PPGO!). Deze fundamenten voor participatie zijn gebaseerd op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Ook in het *Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs* (BDGO) zit dit democratisch gegeven verweven omdat de participatieve samenstelling van alle bestuursorganen er expliciet in opgenomen is. De participatiegedachte is dus inherent aan de missie van het GO!.

In de toekomstvisie voor het net, verwoord in de strategische visietekst 'De school van mijn dromen', streeft het GO! ernaar dat alle GO! scholen uitgroeien tot brede open scholen. Scholen die ingebed zijn in de buurt en in het sociaaleconomische culturele weefsel van de omgeving en die opstaan voor de actieve betrokkenheid van al hun belanghebbenden.

Wat leerlingen betreft, biedt deze visietekst over leerlingenparticipatie alvast een duidelijk kader. Deze visietekst past bovendien ook in de visie van het GO! op 'leren'. Het GO! zet immers niet louter in op cognitieve vaardigheden, maar waardeert ook de maatschappelijke waarde van alle talenten. Verder sluit deze tekst ook naadloos aan op de visie over het inzetten op actief burgerschap om de GO! scholen te profileren.

Op het vlak van regelgeving beantwoordt deze visie aan het Participatiedecreet van 2 april 2004 (*decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad*) zoals recentelijk gewijzigd op 26 maart 2014 (B.S. 4 april 2014) en aan de eruit voortvloeiende wijziging van het BDGO op 26 maart 2014 (B.S. 4 april 2014) met betrekking tot de samenstelling van de schoolraad.

Met deze visie wil het GO! binnen het Vlaamse onderwijslandschap een duidelijke voortrekkersrol inzake leerlingenparticipatie opnemen.

2| Definitie

Binnen het onderwijs wordt participatie van leerlingen op verschillende manieren begrepen. In de meest eenvoudige zin wordt participatie begrepen als het louter deelnemen aan het onderwijs. Het GO! daarentegen hanteert een veel ruimer begrip van leerlingenparticipatie. Leerlingen nemen niet enkel deel aan het onderwijs, ze geven het ook mee vorm. Daarom moeten we de definitie breed houden en voortbouwen op ons PPGO!.

In het PPGO! staan principes zoals 'samen school maken', maar ook 'werken aan actief burgerschap' voorop. Deze principes staan ook op de voorgrond in de belangrijke internationale mensenrechtenverdragen zoals het IVRK, waar in het belang van het kind de mening van elk kind centraal wordt gesteld (artikel 12 en 13).

Wanneer we de principes van ons PPGO! en het IVRK, alsook de wetenschappelijke literatuur over participatie overschouwen, scharen we ons achter de definitie van Van Gils (2001) die participatie omschrijft als het democratisch proces waarbij kinderen en jongeren actief betrokken worden bij besluitvorming die ook hen aanbelangt.

Herschreven naar de onderwijscontext luidt de definitie:

Participatie van leerlingen in onderwijs is een democratisch proces waarbij leerlingen actief betrokken worden bij de besluitvorming in en over dit onderwijs die hen ook aanbelangt.

Binnen deze definitie onderscheiden we de volgende belangrijke uitgangspunten waarrond de visie is opgebouwd:

Democratisch proces: in het GO! wordt participatie als een democratisch proces begrepen. Dit betekent respect hebben en openstaan voor diverse meningen, alsook de uitdaging aangaan om die meningen en morele waarden te verlaten die niet samenhangen met de idealen van vrijheid, gelijkheid en het blijvend onderzoek naar waarheid en welzijn. Concreet wil dit zeggen dat leerlingen ook het recht hebben om niet actief te participeren of om grenzen te stellen aan hun participatie, zolang dit hun eigen individuele keuze is.

Actieve betrokkenheid van de leerling bij het hele besluitvormingsproces: leerlingenparticipatie betekent dat we leerlingen actief betrekken bij iedere fase van het besluitvormingsproces. Leerlingen moeten mee kunnen praten over de problemen in hun school en het onderwijs dat binnen die muren gegeven wordt, de uitdagingen die ze daarbij ervaren, de doelstellingen die ze daarbij voorop willen stellen, maar ook over de verschillende oplossingen die voor problemen aangereikt kunnen worden.

Besluitvorming die leerlingen aanbelangt: leerlingenparticipatie moet over die dingen gaan die hen aanbelangen, hun leef- en leerwereld, maar ook de leefregels op school. Die moeten zo breed en divers mogelijk geïnterpreteerd worden. Een beslissing kan immers één bepaalde doelgroep van leerlingen meer aanbelangen dan een andere. We denken bijvoorbeeld aan beslissingen over infrastructuur en de toegankelijkheid ervan. Leerlingen met een fysieke beperking zijn de doelgroep bij uitstek om hierbij betrokken te worden.

3| Voordelen van participatie

Participatie van leerlingen in onderwijs is niet enkel noodzakelijk en nuttig vanuit een normatief oogpunt, m.a.w. omdat het verplicht is (cf. IVRK). Het biedt ook tal van voordelen. Participatie leidt immers tot een efficiënter en kwaliteitsvoller (school)beleid. Het is een manier om aan kwaliteitszorg te doen.

Andere organisaties hanteren eerder deze pragmatische visie, omdat men vaststelde dat ze beter rendeert als iedereen actief bij het beleid betrokken wordt. Participanten worden hierdoor mede-eigenaars van het beleid en de vernieuwingen die eruit voortvloeien, worden loyaler en consequenter toegepast omdat ze breed gedragen zijn. Dit is ook wat participatie van leerlingen in onderwijs vooropstelt: samen leven op school gaat makkelijker, omdat allen samen deze school vorm geven. Ze verhoogt daarenboven het welbevinden, verbetert de schoolbeleving en draagt bij tot de emancipatie van iedereen binnen de school.

Niet alleen draagt leerlingenparticipatie bij tot de kwaliteit van het schoolbeleid, ze draagt ook een hoge pedagogische kwaliteit in zich omdat ze leerlingen helpt vormen tot democratische burgers. Door te participeren leren jongeren immers wat democratie actief inhoudt. Ze leren mee verantwoordelijkheid te dragen, na te denken, te discussiëren, rekening te houden met verschillende meningen en hiervoor ook respect te hebben, compromissen te sluiten enz.

Door mee actief vorm te geven aan hun onderwijs en hun school, leren ze m.a.w. mee vorm te geven aan de maatschappij van morgen, maar ook van vandaag.

4| Formele participatie ingebed in een cultuur van participatie

Als er over actieve participatie van leerlingen gesproken wordt, belicht men meestal het formele kader waarbinnen die participatie volgens vaste regels georganiseerd wordt. De leerlingenraad is daar een sprekend voorbeeld van.

Maar participatie reikt veel verder dan dat. Het is eerder een cultuur waarvan de hele school doordrongen moet zijn. Een cultuur die de gelijkwaardigheid van iedereen binnen het onderwijs als principe vooropstelt.

Gelijkwaardigheid in de participatie betekent dat de dialoog vooropstaat. Men kijkt naar de mogelijkheden en de beperkingen die de verschillende participanten kunnen hebben. Er wordt ondersteuning geboden als de gelijkwaardigheid in het gedrag komt, maar altijd met respect voor de keuzevrijheid of autonomie van elke participant. Participatie biedt zo veel mogelijk inspraak waar het kan (door te laten mee praten, mee problemen, doelen trajecten enz. scherp te stellen), maar vraagt ook verantwoordelijkheid bij de genomen beslissingen.

Deze cultuur uit zich zowel in de informele dialogen als in de formele participatiestructuren, respectievelijk de leerlingen- en de schoolraad.

De leerlingenraad

Deze formele participatie of participatie die volgens vaste regels georganiseerd wordt; bouwt voor het Vlaamse onderwijs voort op het Participatiedecreet van 2004, dat onlangs gewijzigd werd. Die wijziging leidde ook tot een wijziging van het *Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs*, verder BDGO genoemd. Het BDGO voorziet dat een leerlingenraad binnen de school kan opgericht worden. Hoe dit concreet gebeurt, wordt geregeld door het Participatiedecreet. Dit decreet bepaalt dat in elke secundaire school een leerlingenraad wordt opgericht. Deze verplichting vervalt wanneer het schoolreglement de betrokkenheid van leerlingen bij het schoolbeleid op een andere wijze waarborgt en minder dan 10% van de leerlingen om de oprichting van een leerlingenraad verzoekt. De leden van de leerlingenraad worden verkozen of gemandateerd door en onder de leerlingen. De leerlingenraad hoeft niet beperkt te worden tot het secundair onderwijs. Ook in het lager onderwijs kan een leerlingenraad opgericht worden. Het schoolreglement bepaalt dan hoe men die moet samenstellen.

De recente wijziging aan het Participatiedecreet versoepelt de samenstelling van de leerlingenraad. Naast het organiseren van verkiezingen kan men ook leden uit de vorige leerlingenraad mandateren. Voor het GO! komt het er ook op aan dat de samenstelling van de leerlingenraad zo veel mogelijk de samenstelling van de school weergeeft. Ook hier proberen we de sociale mix te waarborgen, zodat de stem van iedereen gehoord kan worden. Maar op welke wijze de leerlingenraad ook samengesteld wordt, men moet altijd proberen de betrokkenheid van iedere leerling te waarborgen. Door de recente wijziging aan het Participatiedecreet wordt er vandaag dan ook verwacht dat de leerlingenraad logistieke ondersteuning krijgt en dat de minimale invulling van het huishoudelijk reglement bij decreet vastgelegd wordt.

4| Formele participatie ingebed in een cultuur van participatie

Leerlingen in de schoolraad

Niet alleen het Participatiedecreet werd recentelijk gewijzigd, zodat de leerlingenraad meer ondersteuning krijgt. In het kader van de schoolraad werd ook het BDGO recentelijk aangepast, om leerlingen meer formeler te betrekken.

Omdat het GO! niet gebonden is aan het Participatiedecreet, zijn GO! scholen er vandaag niet toe gebonden om leerlingen in hun schoolraad op te nemen. Door de wijziging van het BDGO geldt die verplichting nu wel vanaf 1 september 2015 voor alle secundaire scholen en scholen voor buitengewoon secundair onderwijs die OV4 aanbieden.

Toch is het vandaag al mogelijk om leerlingen actiever bij de schoolraad te betrekken, zonder hen volwaardig lid te maken. Sommige schoolraden van het GO! plaatsen bijvoorbeeld, op verzoek van de leerlingenraad, bepaalde thema's op de agenda en nodigen vertegenwoordigers van de leerlingenraad uit op hun vergadering. Leerlingen kunnen vandaag ook al min of meer permanent opgenomen worden in de schoolraad als deskundige, maar voorlopig nog zonder stemrecht.

Alle secundaire scholen en scholen voor buitengewoon secundair onderwijs die OV4 aanbieden, zullen in de toekomst, net zoals de scholen die dit vandaag al doen, voor begrijpelijke achtergrondinformatie moeten zorgen, zodat leerlingen op een actieve en kwaliteitsvolle manier aan de schoolraad kunnen participeren. De formele participatie van leerlingen aan het schoolbeleid kan m.a.w. enkel kwaliteitsvol verlopen als die ingebed is in een (informele) participatiecultuur.

5| Bouwstenen van een participatiecultuur

Wil men komen tot een participatiecultuur waarbinnen de gelijkwaardigheid van iedere participant gerespecteerd wordt, dan moet men ervoor zorgen dat de noodzakelijke bouwstenen daartoe voorhanden zijn.

Respect

Om de participatie te bevorderen, moet men bewust een open sfeer scheppen, respectvol met elkaar omgaan en elkaar kunnen aanspreken en vertrouwen. Elke participant is er zich van bewust dat inspraak, betrokkenheid en discipline elkaar niet in de weg staan. In het hele schoolgebeuren zijn er geen tegengestelde belangen, maar wel uiteenlopende competenties, bevoegdheden en verantwoordelijkheden.

Constructieve dialoog

Om een cultuur van gelijkwaardigheid te scheppen, moet men een constructieve dialoog starten en behouden. Iedereen binnen de school heeft vertrouwen in elkaars kwaliteiten, neemt elkaar ernstig en moedigt elkaar aan om te participeren. Dit kan men enkel bewerkstelligen als men de dialoog niet te veel in technisch jargon laat vervallen. Het gebruik van jargon houdt het risico in dat men over hoofden heen gaat praten en dat er van een actieve participatie geen sprake meer is. Daarom zal er voor de verschillende discussies adequate ondersteuning vereist zijn.

Ondersteuning

Om participatie van leerlingen te laten slagen, is een adequate ondersteuning nodig. Niet enkel voor de leerlingen, maar voor het gehele schoolteam. Voor het schoolteam is er professionalisering in participatief werken nodig en leerlingen moeten de kans krijgen om zich te bekwamen in gespreks- en vergadertechnieken, meningsvorming en meningsuiting. Verder moet er materiaal ontwikkeld worden dat leerlingen voldoende informeert om te kunnen deelnemen aan het schoolbeleid. Men moet er wel voor opletten dat de ondersteuning niet overhelt naar sturing. Leerlingen moeten zo vrij mogelijk kunnen participeren, hun autonomie moet te allen tijde gevrijwaard worden. Men kan hen onder andere mee laten denken over welke ondersteuning ze nodig hebben, dus participatie als het ware binnen de ondersteuning inbouwen.

Communicatie

Heel het schooljaar door goed communiceren is een must. Het is belangrijk dat het schoolbeleid tijdens het schooljaar alle leerlingen informeert over de genomen beslissingen. Het gaat dus verder dan dat de leerlingen in de leerlingenraad en de schoolraad de andere leerlingen informeren over hun verwezenlijkingen in de formele participatieorganen. Het gehele schoolbeleid moet voor de leerlingen vertaald worden. Deze open communicatie is dus zowel naar andere leerlingen gericht, als naar de directeur, leerkrachten, ouders en externen. De school die uitlegt waarom iets (nog) niet kan, zal zeker op begrip kunnen rekenen.

5| Bouwstenen van een participatiecultuur

Continuïteit

Om een goede participatiecultuur te kunnen waarborgen, moeten we inzetten op continuïteit. Participatie is geen eenmalig project dat beperkt is in tijd en ruimte. Daartoe is het nodig dat er ruimte in het beleid wordt gemaakt om 'out of the box' te denken, zodat men durft af te stappen van vastgeroeste patronen en vernieuwend kan en mag denken, om de continuïteit in de werking te kunnen waarborgen.

6| Besluit

Het GO! wil dat we met z'n allen samen school maken en is overtuigd van de vele voordelen van leerlingenparticipatie. Leerlingen hebben ook zin in participatie. Dat blijkt uit het 'deeltraject leerlingen' dat het GO! opzette in het kader van het project 'Memorandum GO! 2014', met het doel een breed gedragen memorandum op te leveren. Leerlingen en cursisten lieten hun stem horen.

Dankzij die participatieve aanpak bracht het memorandum een dynamiek op gang die we vandaag in iedere school willen binnenbrengen. Daartoe willen we een participatiecultuur creëren waarbinnen leerlingen mee kunnen denken over het beleid van hun school. Iedere school moet alle leerlingen op een informele manier laten participeren en de deuren van de verschillende formele structuren openstellen voor leerlingen. Zo kunnen we de kwaliteit binnen iedere GO! school waarborgen, door het welbevinden te verhogen, de schoolbeleving te verbeteren en iedereen binnen de school te emanciperen.

7| Bibliografie en referenties

- Van Gils, J. (2001). *Duel of duet. Een toekomst voor kinderpacticatie*. Mechelen: Bakermat uitgevers.
- Desmet, H (2014). [ontwerp] *Bachelortaak Internaten. Bouwen aan Participatie*. Brussel: hogeschool Erasmus.
- OBPWO 98.01 'Leerlingenparticipatie in het secundair onderwijs tussen theorie en praktijk. Een internationaal vergelijkend onderzoek naar modellen voor leerlingenparticipatie, met een evaluatie van de toepasbaarheid in Vlaanderen' in opdracht van het departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap en op initiatief van de Vlaamse minister bevoegd voor Onderwijs, Vakgroep Sociologie, Saskia De Groof, Mark Elchardus en Frank Stevens
- Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK)
- Eindtermen en onderwijsdoelen 'opvoeden tot burgerzin'
- PPGO! en het 'Waardenwoordenboek'
- Bijzonder decreet betreffende het gemeenschapsonderwijs van 14 juli 1998
- 'Diversiteit....een troef voor het Gemeenschapsonderwijs'
- Participatiedecreet van 4 april 2004, zoals gewijzigd door het voorontwerp van decreet betreffende diverse maatregelen betreffende de rechtspositie van leerlingen in het basis- en secundair onderwijs en betreffende participatie op school
- VLOR-advies op eigen initiatief 18 mei 2011
- Thematische doorlichting inspectie
- De VLOR heeft ook op dit voorontwerp van decreet een advies uitgebracht in mei 2013. Het voorontwerp van decreet wordt afgetoetst aan het eerder uitgebrachte advies op eigen initiatief van 2011
- 'Inspraak en participatie op school', Koning Boudewijnstichting
- www.scholierenkoepel.be
- www.steunpuntdiversiteitenleren.be
- Sst, de leerkracht leert, uitgeverij Plantyn. Werkmap met 25 mogelijke manieren om feedback in de klas of op school vorm te geven
- Leerlingenraad en daad, uitgeverij Maklu. Handboek voor gemotiveerde leerlingenraders.
- I like my leerlingenraad, inspiratiegids voor begeleidende leerkrachten (te bestellen op de website van VSK, 6 euro)
- Raadsbeslissing van 2011-06-044 van 1 juli 2011 met betrekking tot de positionering GO!
- Raadsbeslissing van 2012-05-034 van 1 juni 2012 met betrekking tot de visie- & standpuntbepaling en het clusteren van visieteksten
- Raadsbeslissing van 013-10-006 van 1 februari 2013 met betrekking tot overleg en participatie: samenwerkingsmodel voor beleidsvoorbereiding, -beslissing en -monitoring

